

також самі бюро. Для кредитних установ витік інформації з бази даних бюро може означати послаблення власних можливостей в конкурентній боротьбі, оскільки іншим учасниками ринку стане відомо про маркетингову політику установи, сукупну заборгованість та ін. Водночас подібна ситуація для кредитного бюро буде означати зниження довіри до нього та відтік клієнтів.

Таким чином, захист інформації, що становить кредитні історії, стає одним із провідних принципів діяльності будь-якого бюро. Окрім загальних вимог щодо захисту інформації, пов'язаних із недопустимістю проведення операцій з базами даних будь-якими іншими суб'єктами, законодавство встановлює низку конкретних гарантій.

У законодавстві України немає обмежень щодо змісту кредитного звіту, тоді як додаткові частини кредитних історій у Російській Федерації, Республіці Білорусь та більшості країн Європи не надаються користувачам.

Варто зазначити, що в Україні встановлюються також і часові межі зберігання конкретних записів кредитної історії з дня отримання останніх відомостей з відповідного кредитного правочину в 10 років. По спливу зазначеного строку анулюється відповідний запис, а після анулювання всіх записів, що входили до кредитної історії, вона також автоматично анулюється.

Виходячи із усього вищенаведеного, можемо зробити висновок про те, що запровадження інституту кредитних історій в Україні хоча і спрямоване на розвиток української економіки та захист добросовісних позичальників, але має перед собою цілу низку дискусійних питань, які ще варто вирішити законодавцю. Зокрема, найгостріші питання на сьогодні пов'язані із «добровільністю» передачі інформації у відповідне бюро, з дотриманням усіх гарантій права на таємницю та права на інформацію, з створенням єдиного комплексного підходу до Реєстру кредитних історій.

На нашу думку, Україні доцільно було б вийти до Європейської спільноти із пропозицією прийняти уніфікований нормативно-правовий акт з метою вдосконалення правового регулювання інституту кредитних історій, яким би регламентувались такі основні питання:

1. Створення Центральних кредитних бюро у кожній країні Європи. Такі бюро зберігали б будь-яку ін-

формацію про кредиторів, яка передбачалась би внутрішнім законодавством окремої країни.

2. Створення Єдиного європейського кредитного бюро, в яке б надсились дані з центральних бюро країн Європи. При цьому основні дані мали б містити:

2.1) відомості, що ідентифікують особу;

2.2) наявність чи відсутність існуючого кредиту (так/ні) і його суму;

2.3) наявність чи відсутність прострочок платежу (строк/сума);

2.4) найменування країни та банку, в якому зазначена особа має невиконані чи прострочені зобов'язання.

3. Розробка системи співпраці між бюро та можливість електронного доступу до бази даних для формування кредитних звітів залежно від опцій та режимів доступу в різних країнах.

4. Розробка механізму надання кредитів особам без кредитних історій, а також сприяння захисту прав тих осіб, які не бажають передавати інформацію про себе до бюро.

Сподіваємось, що ці заходи будуть ефективними, а загальне погіршення економічного стану України та світова економічна криза не матимуть різкого негативного впливу на адаптацію інституту кредитних історій. Кредитні історії стануть справжнім орієнтиром в кредитуванні в майбутньому, саме тому варто приділяти особливу увагу юридичним засадам впровадження цього інституту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України «Про організацію формування та обігу кредитних історій» від 23.06.2005 р. № 2704-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – Ст. 421.

2. Закон Республіки Беларусь «О кредитных историях» от 10.11.2008 г. № 441-3 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2008. – № 275 (11.11.2008).

3. Закон Российской Федерации «О кредитных историях» от 22.12.2004 г. № 218-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. – 2005. – № 1 (часть 1). – Ст. 44 (03.01.2005).

4. Бюро долговых и кредитных историй в странах мира [Электронный ресурс] / World Debt Corporation. – Режим доступа: <http://www.worlddebt.ru/index.php?name=analytic>.

5. Обзор основных подходов к созданию системы кредитных бюро в западноевропейских странах и США [Электронный ресурс] / Технологии разведки и бизнеса. – Режим доступа: <http://www.it2b.ru/it2b4.view1.page11.html>.

This article addresses the issue of the institute of credit histories in Ukraine and in particular its regulation in infancy. We study some features of the experience of foreign countries. Invited to author's vision for an integrated solution of the problem and the unification of legal regulation and the creation of the Single European Credit Bureau.

В статье рассматривается вопрос возникновения института кредитных историй в Украине и особенности его правового регулирования на этапе становления. Исследуются отдельные особенности опыта зарубежных стран. Предлагается авторское видение комплексного решения вопроса и унификации правового регулирования, а также создание Единого европейского кредитного бюро.

СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ (ГАРАНТУВАННЯ) ВКЛАДІВ: НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Молодико К. Ю.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник відділу міжнародного приватного права та порівняльного правознавства НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України

У статті розглядаються правові проблеми захисту інтересів вкладників комерційних банків через механізми страхування (гарантування) депозитів, проаналізовано європейські та світові тенденції щодо розвитку таких захисних інструментів.

Ключові слова: депозит, гарантування, схеми страхування депозитів, міжбанківські фонди.

Актуальність теми організації систем гарантування вкладів у фінансових установах не викликає сумнівів, біль-

ше того, на жаль, рівень зазначеної актуальності істотно підвищився. До останньої економічної кризи вважалося, що

існуюча система, встановлена за Законом України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб» від 20.09.2001 р. № 2740-III [1] (далі – Закон про Фонд), в цілому здатна виконати поставлені перед нею завдання. Однак ця система з початком кризи продемонструвала свою неспроможність: відшкодування багатьом вкладником прийшлося сплатити державі за рахунок емісії грошей, оформленої через випуск державних цінних паперів, вкладники ж величезного банку «Надра» взагалі не можуть отримати свої вклади протягом понад два роки. Справедливості ради, необхідність докорінного реформування зазначеної системи усвідомлюється керівництвом країни, про що свідчить активна розробка урядовою робочою групою відповідного законопроекту.

Проблематика організації систем гарантування вкладів досліджувалася такими вітчизняними вченими як Т. В. Мазур, Т. С. Смовженко, Я. О. Берназюк, В. І. Огієнко, а також російськими науковцями О. В. Турбановим (цим вченим – на рівні докторської дисертації), Д. Ю. Колчановим, Н. П. Євстратенко та іншими.

Світова фінансова криза засвідчила недостатність напрацьованих підходів у зазначеному питанні не лише в Україні, а й у багатьох розвинутих країнах, призвела до необхідності вжиття невідкладних заходів щодо внесення змін до правового регулювання відповідних суспільних відносин. У зв'язку з наведеним автор має на меті проаналізувати поточні світові тенденції у царині організації систем гарантування вкладів. Зауважимо також, що для цілей нашого дослідження терміни «гарантування вкладів», «страхування вкладів» будемо використовувати як взаємозамінні, не розрізняючи їх, щоб не вдаватися до термінологічних дискусій, які не мають значення для цілей цього дослідження.

При здійсненні дослідження ми виходимо з того, що певний відсоток комерційних банків і в майбутньому опиняться у стані неплатоспроможності через такі причини як недобросовісність власників та/або топ-менеджерів, ризикована кредитна політика, брак контрольних механізмів за діяльністю персоналу. Чисельні банкрутства фінансових посередників відбувалися протягом всієї історії людства, з чим детально можна ознайомитися в актуальній праці Н. Фергюсона [2]. Немає жодних підстав вважати, що вони не відбуватимуться й у сучасному світі, при цьому тривалість роботи фінансової інституції на ринку не має принципового значення. Добре відомим є приклад, коли у 1995 році дії трейдера Ніка Лісона призвели до банкрутства міжнародний банк *Barings*, що успішно працював на ринку з середини XVIII ст. У 2010 році у Франції засуджено до 5-річного позбавлення волі трейдера добре відомого в усьому світі банку «*Soc'ete gene rale*» Жерома Керв'єля, чий безконтрольні та шахрайські дії з боку керівництва банку на світових фінансових ринках призвели до втрати банком у 2008 році суми у 4,9 млрд. євро [3].

Неплатоспроможність хоча б одного комерційного банку часто призводить до паніки клієнтів, яка, не будучи «погашеною», поширюється на всю банківську систему. У підсумку, під паніку та, відповідно, загрозу банкрутства потрапляють й комерційні банки, які здійснюють відносно помірковану, добросовісну політику. Тому справедлива, реально працююча система гарантування вкладів критично важлива для будь-якого комерційного банку, будь-якої національної банківської системи.

Разом з тим не можна не торкнутись базової проблеми ідеологічного характеру, яка впливає на правову організацію системи гарантування вкладів: чи є банківська діяльність ризикованою? З метою залучення до банків вкладників держава (і тим більше комерційні банки) зацікавлена у поширенні думки, що зазначена діяльність є неризикованою, тобто вклади у банки завжди, за будь яких умов, можна буде витребувати. Така точка зору має й серйозні негативні наслідки, які достатньо чітко описав відомий іспанський професор Хесус Уерта де Сото, оцінюючи діяльність фондів гарантування вкладів так: «Вони мають наслідком ефект, зворотний тому, який очікується при їх утворенні. «Фонди гарантування вкладів» спонукають приватні банки здійснювати менш розсудливу і відповідальну політику, адже надають клієнтам неправдиву впевненість у тому, що їх вклади «застраховані». У підсумку клієнти вважають, що їм не слід докладати зусиль з вивчення того, наскільки можна довіряти тому чи іншому інституту. Ці ж фонди переконують банкірів в тому, що врешті-решт будь-яка їх поведінка не може так вже серйозно зашкодити клієнтам» [4, с. 499].

Отже, концептуальне проблемне питання полягає в тому, чи дійсно слід захищати вкладників від наслідків їх, по суті, ризикованої діяльності, фактично пов'язаною з їх опосередкованою участю у підприємницькому обігу? Похідним від цього є питання про те, чи треба переконувати вкладників у абсолютній надійності комерційних банків? На нашу думку, вкладення у приватні банки, безсумнівно, пов'язані з комерційним ризиком, які вкладники також мають певною мірою свідомо брати на себе. Не можна допускати поширення у суспільстві «споживацьких» настроїв про те, що держава має покривати борги приватних компаній. Певним компромісом у цьому питанні є встановлення меж відшкодування. Зазначений суспільний компроміс полягає в тому, що держава умовно оголошує певні вклади «дрібними» та намагається забезпечити їх покриття з метою підтримання загального соціального миру, щоб уникнути соціальних вибухів у разі, якщо відносно незаможні верстви населення через банкрутства банків будуть позбавлені останнього.

Зокрема, у первісній редакції Директивою Європейського парламенту та Ради «Про схеми гарантування депозитів» ЄС 94/19 від 30.05.1994 р. [5] передбачено обов'язковість утворення системи гарантування вкладів у кожній державі-члені ЄС, а також обов'язкове членство кожної кредитної організації, принаймні, в одному такому гарантійному агентстві. Було запроваджено граничний термін у 3 місяці+21 день з дня першого факту невиконання банком зобов'язань, коли має розпочатися процедура виплати гарантійного відшкодування. У виняткових випадках допускалось продовження цього терміну, але не більше ніж на 6 місяців. Також було визначено мінімальну суму відшкодування, виплата якої має гарантуватися у кожній державі – члені ЄС – 20000 ЕКЮ (далі, відповідно, 20000 євро) з дуже обмеженим вичерпним переліком випадків, коли зазначена сума може бути встановлена у меншому розмірі.

Реакцією на поточну світову економічну кризу стали чисельні поправки до зазначеної Директиви, що були внесені новою Директивою 2009/14/ЄС від 11.03.2009 р. [6], серед чисельних положень якої слід звернути особливу увагу на два: 1) розмір відшкодування був підвищений з 20000 до 50000 євро з перспективним подальшим підви-

щенням до 100000 євро; 2) строки виплати відшкодування мають до кінця 2010 року бути скороченими з терміну у 3 місяці+21 день до 20 робочих днів, а їх подовження у виняткових випадках буде допускатися вже не на 6 місяців, а максимум на 10 робочих днів. При цьому зазначені строки починають обчислюватися з дня встановлення компетентним органом держави, у тому числі й судом, недоступності вкладу, а не з дня оголошення банку банкрутом.

У цьому полягає принципова відмінність правового регулювання за законодавством ЄС з вітчизняним законодавством, адже останнє прив'язало виплати відшкодування закладами з Фонду гарантування фізичних осіб (далі – Фонд) не до фактичної недоступності вкладу, що встановлюється незалежним органом – судом, а з банкрутством комерційного банку. У вітчизняних умовах, коли Національний банк України має можливість протягом тривалого часу блокувати визнання неплатоспроможних банків банкрутами, це й призводить до ситуацій не обмеженого у часі неповернення депозитів.

Система гарантування вкладів об'єктивно постійно зіштовхується з внутрішньою суперечністю між дотриманням принципу обов'язкової участі комерційних банків у системі та принципом надійності учасників цієї системи. З одного боку, вважається, що для підтримання довіри населення до фінансової системи важливо, щоб у системі брали участь всі фінансові інституції. (Хоча, на думку автора, можна було б дозволити функціонування банків, які працюють лише з суб'єктами підприємницької діяльності (можливо навіть як суто розрахунково-касові центри) та не беруть участі у будь-яких гарантійних схемах – це було б цілком законно та справедливо, адже клієнти такого банку усвідомлювали б на що вони йдуть, вступаючи з ним у договірні відносини.) З іншого боку, учасники системи гарантування є об'єктивно дуже різними за загальним обсягом активів, структурою активів, питомою вагою вкладів фізичних осіб у пасивах, ризикованістю бізнес-стратегії. Зокрема, одні банки йдуть на залучення дуже дорогих депозитів, штучно завищуючи відсоткові ставки за ними. Звісно, щоб «відбити» ці гроші, вони змушені у подальшому вкладати їх у більш ризиковані операції, адже необхідні більш високі прибутки. Вивчення американського досвіду діяльності свідчить про те, що всі зазначені фактори враховуються при прозорому встановленні ставки платежів до системи гарантування вкладів, яка визначається для кожного банку індивідуально. На інтернет-сайті Федеральної корпорації з гарантування депозитів (FDIC) [7] можна знайти методикою розрахунку зазначеної ставки.

В українських же умовах фактично було запроваджено «зрівнялівку», коли банки, незалежно від будь-яких їх характеристик, були змушені сплачувати внески до Фонду за однаковими ставками, що протягом всієї історії існування Фонду спричиняє чисельні протести з боку керівництва відносно стабільних банків. Більше того, Правління Фонду, користуючись наданим нею Законом про Фонд правом, у 2002 – 2006 рр. раз на рік, а у 2006 та 2007 рр. – навіть двічі на рік приймало рішення про збільшення сум відшкодування з нього. Наведене є типовим прикладом того, як надання законодавством певним органам дискреційних адміністративних повноважень, не прив'язаних до жодних економічних критеріїв, призводить до вкрай негативних наслідків. У населення була створена хибна впевненість у тому, що

вклади захищені, при цьому реально вклади покриті активами Фонду менше ніж на 5 %. Якщо порядок вкладів населення у вітчизняні банки умовно можна оцінити як приблизно 200 млрд. грн., то активи Фонду ніколи не досягали навіть цифри у 5 млрд. грн. Законодавець же не лише був абсолютно байдужим до «діяльності» правління фонду з підвищення сум відшкодування, а й сам у жовтні 2008 р. пішов тим же шляхом, тимчасово (до 01.01.2010 р.) підвищивши згідно з Законом України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 31.10.2008 р. № 639-VI [8] суму відшкодування з Фонду з 50000 грн. до 150000 грн.

Важливо звернути увагу на те, що у 2009 році Рада з фінансової стабільності (Financial Stability Board – FSB) звернулася до Міжнародної асоціації страховиків депозитів (IADI) та Міжнародного валютного фонду (IMF) з вимогою про підготовку доповіді зі стратегії припинення тимчасових заходів у царині страхового захисту банківських депозитів. Проведений аналіз по 46 країнах світу [9] продемонстрував такий поділ країн за критерієм їх реакції на початок поточної світової економічної кризи у 2008 році:

а) країни, які політично задекларували запровадження повної гарантії за депозитами (Німеччина, Португалія, Греція, Угорщина тощо),

б) країни, які юридично запровадили повну гарантію за депозитами (Австрія, Данія, Гонконг, Сингапур, Таїланд тощо),

в) країни, які юридично запровадили повну гарантію за депозитами, але з деякими застереженнями (Ірландія, Словаччина, Об'єднані Арабські Емірати тощо),

г) країни, які не запроваджували повної гарантії за депозитами, але збільшили на постійній основі суму гарантування (Бельгія, Фінляндія, Індонезія, Росія, Іспанія тощо),

д) країни, які не запроваджували повної гарантії за депозитами, але тимчасово збільшили суму гарантування (Австралія, Україна, Нідерланди, Бразилія тощо).

Як зазначили автори доповіді, для країн груп г), д) збільшення сум гарантування істотно відрізняється від країн до країни в діапазоні від 75 % до 400 %. Це пояснюється відмінностями у таких факторах: (i) первісний рівень страхового покриття, (ii) структура та розмір депозитів, (iii) рівень стурбованості вкладників.

Певною мірою, можна втати, що Україна утрималась від постійного збільшення суми гарантування по вкладах, збільшивши їх лише тимчасово. Однак будь-яке збільшення, навіть тимчасове, має спиратись на реальну ситуацію зі станом активів Фонду та можливістю їх поповнення. Фактично Фонд є неспроможним відшкодувати вклади у великих банках, і скоріше за все, – навіть у середніх, та фактично перетворився на Фонд відшкодування вкладів у дрібних комерційних банках за кошти всіх банків – НБУ, великих, середніх та дрібних комерційних.

Законодавче регулювання відшкодування вкладів у великих банках фактично полягало в тому, що воно мало здійснюватися за рахунок стягнення за рахунок банків – членів Фонду спеціального збору (стаття 24 Закону про Фонд), а також за рахунок державних кредитів (стаття 25 Закону про Фонд). Фактично ці положення залишаються чинними й досі з тією різницею, що змінилась схема державного кредитування (первісна схема передбачала

кредитування через випуск державних цінних паперів, нині передбачено пряме кредитування Фонду Нацбанком за обліковою ставкою).

На нашу думку, таке правове регулювання не цілком справедливе в умовах, коли одні комерційні банки – учасники Фонду позбавлені будь-яких важелів впливу на ризикованість політики інших. Проте воно все ж є відносно справедливим порівняно з альтернативою, запропонованою суспільству та реально впровадженою у 2008 – 2010 роках. Реальна ситуація достовірно описана екзаступником міністра фінансів України, професором Олександром Савченком: «У країні в 2009 році стали неплатоспроможними (кандидатами в банкрути) 18 банків. Три банки вирішили рекапіталізувати (рятувати) за рахунок держави (тобто грошей платників податків), ще два «приєднати» до одного з перших трьох – банку «Родовід». Розглянемо реальну ситуацію: є три підприємства, які перед кризою накопичували кошти (скажімо, по 10 млн.) на рахунках своїх банків для виплати заробітної плати. Перше підприємство відкрило рахунок у трійці банків-щасливців. Друге – у двійці банків, здавалося б, напівщасливців. Третє – в одному з 13 вигнанців з числа 18 неплатоспроможних. Запитання: хто з цих трьох підприємств одержить гроші назад і виплатить зарплату? Відповідь така. Перше – одержить невдовзі всі гроші з імовірністю 100 %. Друге – не одержить нічого з імовірністю 99 % (приєднання не стосується юридичних осіб – клієнтів банку). Третє – не одержить нічого з імовірністю 90 % – про це свідчить досвід ліквідації банків в Україні.

Або інший випадок (теж реальний). Олігарх має депозит на 10 млн. дол. в одному з трьох банків, який вирішили рекапіталізувати (повторюю, за рахунок платників податків). Пенсіонер, котрий продав квартиру за 150 тис. дол., вирішив покласти їх в один із банків третьої групи на депозит в очікуванні складної операції і лікування. Запитання: кому допоможе держава? Звичайно, олігарху! Він одержить назад усі свої гроші (за рахунок платників податків). Не забуде держава і пенсіонера – приблизно через півтора року він теж одержить 150 тисяч, тільки гривень. Якщо, звичайно, доживе...

Третій приклад. Мільйонер, пенсійний фонд і підприємство товариства сліпих мали на рахунках в одному з банків-невдах по 100 тис. грн. Запитання: хто одержить гроші назад? Звичайно, мільйонер! Він одержить свої 100 тисяч, а от пенсіонери і сліпі не одержать нічого» [10].

Позиція автора з цього питання полягає у необхідності внесення до законодавства змін, які унеможливили б відшкодування приватних боргів комерційних банків за рахунок емісії та оману населення про «захищеність» їх вкладів. Водночас самі комерційні банки мусять усвідомити себе як корпорацію, що несе колективну відповідальність. Елементарна логіка підказує, що населення не буде довіряти банкам за відсутності колективної солідарності, якщо вони не довіряють один одному самі та не збираються допомагати один одному.

Навряд чи у когось є ілюзії щодо ефективності подальшого керування державною діяльністю Фонду. Дійсно, скоріше за все, Фонд достатньо швидко отримає право у тій чи іншій формі брати участь в управлінні проблемними банками, однак це не вирішує проблеми того, як за допомогою Фонду не допускати проблемності банків, попереджувати її. На нашу думку, відповідь на це питання полягає у

створенні конкурентного середовища між кількома такими альтернативними фондами гарантування, що функціонують на засадах самоуправління, та запровадженні законодавчої заборони «рятування» проблемних банків лише за кошт держави без участі цих банківських фондів.

Доцільно звернути увагу на досвід Німеччини. У цій країні згідно з Законом 1998 року «Про захист вкладів та відшкодування збитків інвесторам» діє *Фонд обов'язкового захисту вкладів* (Gesetzliche Einlagensicherung). У разі неплатоспроможності банку на відшкодування можуть претендувати усі приватні вкладники та малі підприємства. Тобто цей фонд не спрямований на захист середніх та великих підприємств. Проте існує й інша організація – *Фонд добровільного захисту клієнтів приватних банків*, через який здійснюється страхування депозитів як фізичних осіб, так і великих корпоративних клієнтів. Важливо також зазначити, що в системах гарантування у Німеччині на добровільних засадах вирішили взяти участь ощадні каси та кооперативні каси, для яких за законом участь у системах гарантування вкладів є обов'язковою. Крім того, слід враховувати, що кошти фондів принципово можна спрямовувати не лише на виплату компенсацій вкладів, а й на превентивні заходи, що мають не допустити банкрутства банків [11].

На нашу думку, така організація системи гарантування надає змогу забезпечити чесну конкурентну боротьбу між комерційними банками. Вітчизняна система непрозорого індивідуального рефінансування банків з боку НБУ, що супроводжується чисельними скандалами, сама по собі є несумісною з чесною конкуренцією. Адже фактично це система отримання державного грошового ресурсу на підтримку приватного бізнесу на неринкових умовах. Підприємницькі переваги отримає не той, чий бізнес ефективніший та хто краще зможе задовольнити потреби споживача, а той, у кого кращі стосунки з регулятором. Конституційність інституту рефінансування комерційних банків приватної форми власності взагалі викликає величезний сумнів. Проте, якщо цей правовий та економічний інститут існує, то, принаймні, рефінансування має надаватися не окремим банкам, а міжбанківським фондам гарантування і лише у випадках, коли відповідні «гаманці» випорожнено і немає об'єктивної можливості їх поповнити. Зазначене забезпечить прозорість розподілу публічних фінансових ресурсів, зменшить рівень зловживань у банківській корпорації, створить об'єктивні передумови для їх більш чесної та прозорої діяльності.

Звісно, й на Заході трапляються випадки, коли вдаються до екстраординарних заходів у банківській сфері. Як приклад відповідного приватно-державного партнерства можна навести ситуацію з німецьким банком IKB Deutsche Industriebank AG, який на межі 2007 – 2008 р. опинився у скрутній ситуації через надмірне інвестування в американські іпотечні активи низької якості (суб-прайм). У підсумку банку було надано підтримку (у тому числі у вигляді гарантій за зобов'язаннями) на загальну суму близько 5 млрд. євро, при цьому підтримка розподілилась так: близько 70 % – основний акціонер – державний банк Kreditanstalt für Wiederaufbau (за згодою федерального Уряду); 30 % – три найбільші німецькі банківські асоціації: German BdB Banks association, Асоціація німецьких ощадних банків (DSGV), Федеральна асоціація кооперативних банків (BVR). Цікаво, що проблемний банк навіть не був членом останнього, бо це

не кооперативний банк. Проте, як заявив президент BVR Кристоф Плайстер, асоціація вирішила виділити гроші на підтримку «чужого» банку, оскільки його банкрутство могло б підірвати довіру клієнтів до всього національного банківського сектору Німеччини [12].

Нарешті, під час останнього Давоського економічного форуму (січень 2010 р.), хоча й була відхилена ідея запровадження «податку Тобіна» (тобто податку на фінансові трансакції), проте була підтримана ідея спеціального збору з фінансових інституцій на формування фондів взаємодопомоги. Кошти цього фонду мають спрямовуватися банкам, що потребують підтримки, задля того, щоб, з одного боку, – уникнути ефекту «карткового будинку», з іншого, – зняти відповідний тягар з платників податків [13].

Висновок: існує об'єктивна потреба у законодавчому спонуканні комерційних банків до об'єднання у фонди гарантування на засадах самоуправління. Системи страхування (гарантування) депозитів не повинні ґрунтуватися на «зрівняльному» підході до всіх банків, має існувати взаємозв'язок між ризикованістю політики банку та розміром його внесків до систем. Важливо здійснити перехід від рефінансування окремих комерційних банків до рефінансування міжбанківських систем гарантування, і то лише у виняткових випадках, коли можливості останніх об'єктивно вичерпані.

Перспективи подальших наукових розробок питання полягають у продовженні спостереження за актуальними світовими тенденціями у цій царині, аналізі їх, а також положень законопроекту про реформування Фонду гаран-

тування вкладів фізичних осіб, внесення якого від імені Кабінету Міністрів України на розгляд Верховної Ради України очікується найближчим часом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Відомості* Верховної Ради України. – 2002. – № 5. – Ст. 30.
2. *Фергюсон* Найл. Восхождение денег. – М.: Астрель Corpus, 2010. – 448 с.
3. Бывший трейдер банка «Сосьете женераль» приговорен к 5 годам за финансовые махинации. – Режим доступа <http://i-news.kz/news/2010/10/05/3387578.html>.
4. *Узрпа de Como Хесус*. Деньги, банковский кредит и экономические циклы. – Челябинск: Социум, 2008. – 663 с.
5. *Directive 94/19/EC of the European Parliament and of the Council of 30 May 1994 on deposit-guarantee schemes*. – Official Journal L 135, 31/05/1994.
6. *Directive 2009/14/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 2009 amending Directive 94/19/EC on deposit-guarantee schemes as regards the coverage level and the payout delay*. – Official Journal L68, 13/03/2009.
7. Див. www.fdic.gov.
8. *Голос України*. – 05.11.2008. – № 211.
9. Режим доступу: www.asv.org.ru/insurance/experience/files/05.doc.
10. *Савченко О.* Феноменологія НБУ. До питання про реформування Національного банку України // *Дзеркало тижня* № 3 (782) 30 січня — 4 лютого 2010. Електронна версія. Режим доступу <http://www.dt.ua/2000/2020/68361/>.
11. http://www.prostobank.ua/depozity/novosti/vkladam_v_evro_krizis_ne_strashen.
12. <http://news.finance.ua/ru/~2/60/all/2008/01/08/115116>.
13. <http://www.gde.ua/publication/view/id/5008/>.

The article's focus is the legal aspects of the commercial banks' depositors interests defence through guarantee-deposits schemes, the world and European tendencies of development of appropriate protective instruments is being analyzed.

В статті розглядаються правові проблеми захисту інтересів вкладників комерційних банків з допомогою механізмів страхування (гарантування) депозитів, проаналізовані мирові та європейські тенденції в отношенні розвитку відповідних захисних інструментів.

ПРАВО НА ЗОБРАЖЕННЯ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ПРАВОМ ФРАНЦІЇ

Посикалюк О. О.,

молодший науковий співробітник Лабораторії з проблем адаптації цивільного законодавства України до стандартів ЄС НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України

Статтю присвячено аналізу тезиси приватноправової охорони права на зображення за цивільним правом Франції. Визначено загальні особливості розвитку цивільної доктрини, законодавства та правозастосовної практики щодо права на зображення. Охарактеризовано правову природу, зміст та ознаки права на зображення.

Ключові слова: особисті немайнові права, право на зображення, цивільне право Франції, тезиса приватноправової охорони особистих немайнових прав.

Приватноправова охорона особистості немайнової сфери фізичної особи в Україні, попри свій порівняно незначний досвід, має чітко окреслені досягнення на таких рівнях як законодавче закріплення, правозастосовна практика та доктринальне вчення. Разом з тим актуальним залишається питання її подальшого вдосконалення, в тому числі й завдяки порівняльно-правовим дослідженням закріплення та охорони особистих немайнових прав фізичних осіб в інших системах приватного права. Предметом нашого дослідження виступає приватноправове закріплення та охорона особистих немайнових прав за правом Франції; об'єктом – особисте немайнове право на зображення (*droit à l'image*) за цивільним правом Франції. Обрання предмета та об'єкта дослідження обґрунтовано такими факторами: по-перше, французькі

доктрина, законодавство, правозастосовна практика виступають каталізатором розвитку континентальної системи права загалом та романської системи приватного права зокрема; по-друге, приватноправова охорона особистих немайнових прав фізичних осіб за цивільним правом Франції налічує понад півторавіковий досвід; по-третє, право на зображення є особистим немайновим правом, яке одним із перших знайшло своє закріплення та охорону в приватному праві Франції.

Теоретичне підґрунтя нашого дослідження становлять праці науковців, присвячені закріпленню та правовій охороні особистих немайнових прав фізичних осіб за цивільним правом Франції. Серед них зарубіжні та вітчизняні вчені: Х. Беверлі-Сміт (*H. Beverley-Smith*), А. Лаптер (*Alain J. Lapter*), Є. Ложаї (*Elisabeth Logeais*), А. Лукас-Шлетер